

ŠIUOLAIKINIS MUZIEJUS IR JO BENDRUOMENĖS*

Daiva Citvarienė

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

K. Donelaičio g. 58, LT-44248 Kaunas

d.citvariene@mf.vdu.lt

Straipsnyje aptariami radikalūs pastarųjų dešimtmečių muziejų sektoriaus pokyčiai, nulėmę muziejaus vaidmenį ir jo santykį su visuomene. Aptariant naujosios muzeologijos judėjimo idėjas bei pastarųjų dešimtmečių Vakarų socialinės politikos gaires, analizuojamos šių transformacijų priežastys ir pristatomos naujausios šiuolaikinio muziejaus koncepcijos bei Vakarų muziejų praktikoje įsitvirtinę bendradarbiavimo modeliai. Tekste pristatoma atvejo studija – paroda Kauno miesto muziejuje *Kauno žydų bendruomenės istorijos šaltiniuose*, – analizuojanti Kauno apskrities archyvo, Kauno miesto muziejaus ir Kauno žydų religinės bendruomenės bendradarbiavimo pastangas.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: naujoji muzeologija, ištakų bendruomenės, interpretacinės bendruomenės, postmuziejus, kontaktinė zona, atviras muziejus.

Daugiau nei 200 metų muziejaus institucija įkūnijo vieną iš valstybės galios simbolių. Nors nuo XVIII a. pabaigos muziejaus vaidmuo ir funkcija keitėsi, jo pagrindiniai tikslai išliko panašūs – auklėti, šviesti, teikti žinias ir lavinti skonį. Vis dėlto XX a. antroje pusėje visuomenės ir muziejaus santykiai radikalčiai pasikeitė – atsisakęs pranašumo demonstravimo, muziejus ėmė tarnauti savo lankytojams¹. Kita vertus, pati visuomenė

ir ypač įvairios sociokultūrinių tapatybių grupės prarado pasitikėjimą senuoju muziejumi, kaip „neutralia“, „nesuinteresuota“ ir „objektyvia“ erdve, tad ėmė steigti savo muziejus arba kurti ekspozicijas, kuriose būtų girdimas jų balsas.

Priešingai nei prieš keletą dešimtmečių, šiuolaikiniame pasaulyje muziejai vertinami ne dėl savo kolekcijų įvairovės, finansavimo dydžio ar įrangos modernumo, bet dėl reikšmės ir naudos, kurią jie teikia visuomenei. Šio straipsnio tikslas – aptarti reikšmingus pastarųjų dešimtmečių muziejų sektoriaus pokyčius, nulėmusius muziejaus vaidmenį ir jo santykį su

* Publikacijos rengimą finansavo Lietuvos mokslo taryba, projekto Nr. MIP-094/2013.

1 Būtina pastebėti, kad ir XIX a. dauguma vietinių muziejų, įsteigtų iš „asmeninės filantropijos ir pilietinio pasididžiavimo“, buvo orientuoti į bendruomenes ir funkcionavo kaip „žmonių universitetai“. Šie vietinio muziejaus ir bendruomenės ryšiai ėmė silpnėti XX a., muziejui tapus elitine įstaiga, kurioje kuratoriai ėmė vadovautis akademiniais interesais. Žr. Peter

Davis, „Place Exploration: Museums, Identity, Community“, in: *Museums and their communities*, ed. Sheila Watson, London: Routledge, 2007, p. 64–65.

CONTEMPORARY MUSEUM AND ITS COMMUNITIES

Daiva Citvarienė

KEYWORDS: new museology, source communities, interpretive communities, post-museum, contact zone, open museum.

SUMMARY

Unlike a number of decades ago, in the contemporary world museums are assessed not on the variety of their collections or the amount of received financing or their up-to-date equipment, but on their importance and the value provided to society. The aim of this article is to discuss the major changes in the museum sector over the last decades, which changed the role of the museum and its relation to society, to analyse the reasons for this transformation and to present the newest concepts of contemporary museum, the established models of cooperation of the Western museums and the example of cooperation between Lithuanian museum and the community.

Despite strong critical voices, doubting the capacity of the museums to adapt quickly to the changing needs of society and the scepticism about the possibilities of museum cooperation with the different groups of society (considering that the involvement of the society becomes crucial for the survival of the museum, the fiscal health of the museum depends on it, etc.), a larger part of museum studies researchers admit the need to change the power balance between the museum and society. A nearly unanimous agreement has been reached that this institution can no longer stay an enclosed, elite and non-social structure, since the museum unavoidably participates in dynamics of (in)equality and power relations, constructing and transmitting dominant social narratives. Thus it remains to answer the question of what political role the museums could undertake to support equal possibilities and pluralistic values.

In the theory and practice models of contemporary museum, the museum is defined as an active catalyst of social development processes of the society and especially communities, as a creative, friendly, and enabling space stimulating the community's interest and pride in its

history, able to unite and strengthen the confidence of various social groups, solve problems of isolation, create sustainable and cohesive communities. These priorities, solving the problems of community development, were stimulated by the new museology movement and "the New Right" politics in Great Britain and the United States of America, when the keywords of social politics, such as regeneration, sustainable community, social involvement, neighbourhood regeneration, etc. were transferred to the museum sector. Simultaneously World museum organisations (ICOM, The American Alliance of Museums and others) started stressing the social role of museums and the need to serve public interest. The joining of the museum and communities is comprehended as the growing need for democracy and the community itself – as the main tool for solving the social problems of the community. These paradigmatic shifts in the museum discourse initiated a rethink of the concept and aims of the museum and to create new future models. Thus, the concept started forming – the museum as a discursive, dynamic, interactive space, encouraging dialogue and participation where cultural power is handed back to the community.

The discussed case study is the exhibition *Kaunas Jewish community in the history sources* at the Kaunas city museum. The research of the exhibition, organised by Kaunas city museum, Kaunas district archive and Jewish religious community, indicated that the representation of the minority community identity is still controlled by the memory institutions, and new models of cooperation between memory institutions and communities are successful only when mutual trust has been created and when the community itself is allowed to have input into the common project. To provide the opportunity for source communities to participate in the process of constructing their cultural identity and thus form a polysemic voice of an exhibition, contemporary Lithuanian museums should abandon the consultation model, which only consolidates museum's disjunction from the community and patronises museum's position. The implementers of cooperation projects should consider the long-term cooperation perspectives and invest in the creation of positive relations, granting the communities the decision rights in all exhibition preparation aspects – forming the idea, selecting the display items, creating the design, architecture, educational programmes of the exhibition, preparing labels and press releases, etc. – areas where the input could be immensely valuable.